

RIZIK KRIZA U 21. VEKU I NJIHOV UTICAJ NA BANKARSKI SEKTOR

CRISIS RISK IN THE 21ST CENTURY AND THEIR IMPACT ON THE BANKING SECTOR

Vesić Tamara | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija | tamara.vesic@vspep.edu.rs

Petronijević Jovan | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija | jovanpetronijevic985@gmail.com

Ravić Nenad | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija | nenads1987@gmail.com

UDK: 338.124.4(100)"20"
005.334:336.71
COBISS.SR-ID 26779401

Sažetak

Nešto više od deceniju kasnije od izbijanja svetske ekonomske krize 2008. godine, svet je ponovo suočen sa globalnom krizom prouzrokovanom pandemijom virusa Covid-19. U radu je izvršena komparacija efekata kriza na bankarski sektor sa posebnim osvrtom na mere Narodne banke Srbije koje su sprovedene u cilju očuvanja finansijske stabilnosti u Republici Srbiji. Zaključeno je da je bankarski sektor Srbije stabilno podneo moratorijum uveden od strane NBS, najverovatnije kao posledicu visoke likvidnosti i adekvatnosti kapitala u prethodnim periodima. S druge strane, usled pandemije korona virusa mnoge fabrike obustavile su proizvodnju zlata, transport roba usporeno funkcioniše, što je dovelo do pojave nestašice zlata pa je u Evropi skoro nemoguće kupiti zlatni dukat ili zlatnu polugu. Posledično, skok tražnje posledično je uticao na povećanje vrednosti zlata. Iako su se bankari veoma brzo adaptirali na rad od kuće i elektronsko pružanje usluga krajnjim korisnicima, ono što je činjenica jeste da nas u budućem periodu sigurno očekuju novi finansijski udari pa je tako jedan od ciljeva rada stvoriti temelje i preporuke za dalja istraživanja poslovanja u rizičnim situacijama.

Abstract

Just over a decade after the outbreak of the global economic crisis in 2008, the world is once again facing a global crisis caused by the Covid-19 virus pandemic. The paper compares the effects of the crisis on the banking sector with special reference to the measures of the National Bank of Serbia that were implemented in order to preserve financial stability in the Republic of Serbia. It was concluded that the Serbian banking sector has consistently submitted to the moratorium introduced by the NBS, most likely as a consequence of high liquidity and capital adequacy in previous periods. On the other hand, due to the corona virus pandemic, many factories have stopped producing gold, the transport of goods is functioning slowly, which has led to a shortage of gold, so it is almost impossible to buy a gold ducat or gold bar in Europe. As a result, the jump in demand consequently affected the increase in the value of gold. Although bankers quickly adapted to work from home and electronic delivery of services to end users, what is a fact is that in the future we will certainly face new financial shocks, so one of the goals of the work is to create foundations and recommendations for further business research in risky situations.

Ključne reči: *finansijska kriza, bankarski sektor, korona virus, elektronska plaćanja, elektronsko bankarstvo, upravljanje rizikom*

Keywords: *financial crisis, banking sector, corona virus, electronic payments, electronic banking, risk management*

JEL klasifikacija: *E58, G21, G33*

1. Uvod

Bankarski sektor se može okarakterisati kao jedna od malobrojnih privrednih oblasti u kojoj je zastupljen vrlo oprezan pristup [1]. Interesantno je da je i pored tako opreznog i konzervativnog pristupa bankarski sektor suočen sa globalnom krizom i umnogome i doprineo njenom nastanku. Svetska ekonomska kriza iz 2008. godine ubrzo je poprimila globalne razmere i vrlo brzo su pojedini njeni negativni uticaji počeli da deluju na poslovne aktivnosti kompanija, banaka i žvotve pojedinaca [2]. Slično nas očekuje i u budućem periodu zbog svetske izloženosti pandemiji virusa Covid-19. Njene posledice je teško porediti i sa krizom 1930-tih godina i to pre svega zbog njenog produženog delovanja i pored preduzetih mnogobrojnih mera vlade i centralnih banaka za ublažavanje negativnih efekata krize [3]. Širenje svetskih finansijskih kriza donelo je globalnim finansijskim institucijama veoma ozbiljne sistemske probleme. Kako su globalni tržišni uslovi postali depresivni mnogim finansijskim institucijama u gotovo svakom regionu u svetu su opali profiti u odnosu na nivo koji je predviđen [4]. Usled negativnih uticaja krize i neke od najvećih finansijskih institucija su doživele kolaps. Dok su neke finansijske institucije spašavane merama vlade, druge su prepuštene propadanju. U SAD posebnim programom TARP dopušteno je vladi da 125 milijardi USD upumpava u najveće banke SAD-a [5]. Ovakva intervencija vlade doprinela je da ona u jednom broju banaka postane najveći pojedinačni akcionar. U obezbeđenju kapitala bile su aktivne i evropske banke, tako su na primer od vlade Francuske kapital primale BNP Paribus, Credit Agricole i Societe Generale. U drugim zemljama je isto dolazilo do bankrotstva banaka [6]. Vladini programi za spasavanje u mnogim razvijenim zemljama su bili primenjeni radi pomoći, a u nekim slučajevima i radi sticanja kontrole nad finansijskim sektorom. Ostaje da budemo svedoci budućih dešavanja u bankarskom sektoru jer iako je u godinama ranije bio izuzetno likvidan, posledice izazvane globalnom pandemijom imaće negativnih uticaja na profite u svim sektorima, pa tako i u finansijskom [7].

2. Uzroci i posledice kriza na primerima iz 2008. godine i Covid-a

Svetska finansijska kriza se smatra jednom od najdubljih ekonomskih kriza još od Velike depresije 1930-ih godina [8]. Osnovni uzrok njene dubine leži u disbalansu globalnog finansijskog sistema do koga je došlo zbog krize zahvaćenog hipotekarnog tržišta u SAD [9]. Tako da se kreditni kolaps ili kreditni škripac kako ga još u teoriji nazivaju, smatra osnovnim razlogom svetske finansijske krize. Ubrzo su se efekti krize sa finansijskog sektora preneli i na realni sektor i standard stanovništva, proširivši se na ceo svet. Težak udarac je zadat i globalnoj trgovini i proizvodnji i trgovini koje su bile jako pogođene padom nivoa agregarne tražnje [10]. Reakcije centralnih banaka i vlada u donošenju mera za spašavanje krizom zahvaćenih privreda su bile jako brze i sveobuhvatne. Fiskalne i monetarne vlasti razvijenih zemalja usvojile su i primenile mnogobrojne stimulative programe, poput infrastrukturnih projekata, podsticaja lične potrošnje u obliku poreskih olakšica, opcije refinansiranja kredita po povoljnijim uslovima. Kao datum nastanka ovog fenomena uzima se 9. avgust 2007.godine kada su nepovoljne vesti od BNP Paribus francuske banke dovele do oštrog skoka cena kredita što se u finansijskom svetu odmah primetilo da se radi o veoma ozbiljnoj situaciji. Istog tog dana Američke federalne rezerve i Evropska centralna banka su ubacile 90 milijardi USD u finansijsko tržište [11].

Zapadni sistem neoliberalne ekonomije funkcionisao je na osnovu ličnih interesa. Kako zapadne zemlje nisu mogle izdržati konkurenciju u industrijskoj proizvodnji zbog visoke cene rada, bile su primorane da se okrenu finansijskim tržištima i koriste veoma sofisticirane metode kako bi napravile novac, nudile su zajmove i to ne za investicione svrhe, već potrošačima za stimulaciju i kreditiranje kupovine, uzimanjem njihovih domova kao kolaterala. Posebno atraktivni i unosni su bili mali zajmovi i kreditne kartice. Najnovije MasterIndex istraživanje kompanije Mastercard iz juna 2017. godine o finansijskim potrebama i navikama aktivnih korisnika kartica u Srbiji pokazalo je da se u Srbiji pretežno koriste debitne kartice (47% ispitanika), što predstavlja pad od 27% u odnosu na istraživanje iz septembra prošle godine. Broj ispitanika koji koriste i debitnu i kreditnu karticu porastao je za četvrtinu (sa 13% na 37%), dok je broj onih koji koriste isključivo kreditne kartice sličan kao i prošle godine, svega 8% [12]. Oslonivši se na ostale zemlje sveta i koristeći Međunarodni monetarni fond i Svetsku trgovinsku organizaciju, kako bi u tim zemljama otvarale njihova finansijska predstavništva. Kao efekat svega toga bila je velika ekspanzija potrošačkih kredita.

U periodu koji je prethodio avgustu 2007. godine dizajnirani su noviji i najfiniji načini preko kojih su finansijska tržišta pravila novac. U Americi i Velikoj Britaniji potrošači su živeli iznad mogućnosti koje im je realna situacija zaista omogućavala. Podizani su krediti da bi se finansirale potrošačke navike ili kupovale kuće. Većina ekonomskih teoretičara kreditnu krizu povezuju sa poslovima oko subprime hipoteka [13]. Američke banke su odobravale kredite klijentima sa veoma lošim ili nikakvim kreditnim bonitetom. Takvi kreditni plasmani su bili visokorizični za banke, jer su klijenti sa niskim primanjima podizali kredite za rešavanje stambenog pitanja, koji su neretko bili u punoj vrednosti kupljene nekretnine, i to što je kupljeno je služilo kao jedina hipoteka. Tako bi u slučaju rasta cena nekretnina ostvarivali profit, dok bi u slučaju pada cena nekretnina jednostavno predali ključeve banci. Tokom 2007. godine u Americi je tržište nekretnina bilo praktično u slobodnom padu. U dvadesetak američkih gradova indeks cena kuća „S&P Case Shiller“ u padu je od februara 2007. godine. U junu njihov pad je iznosio je 16% u poređenju sa tim istim periodom u odnosu na prethodnu godinu [14].

Ekonomija Amerike i Zapadne Evrope ušla je u spiralu koju su nazivali deleveraging, odnosno smanjenja nivoa dugova. Tako su banke fajlove sa visokorizičnim hipotekarnim kreditima prodavale kako bi prikupljale dodatni kapital. To je za rezultat imalo samo pad cene kupljene imovine. Hipotekarni vrednosni papiri su vredeli manje nego što je iko mogao da zamisli. Tako su se i porodice i banke našle na samoj ivici bankrotstva. Banke su najpre prekinule sa međusobnim pozajmicama, a zatim su krenule sa smanjenjem i aranžiranjem pozajmica svojim klijentima, što je zapravo definicija kreditne krize.

Prema nobelovcu Džozefu Štiglicu, nekoliko momenata koji su doveli do krize iz 2008. godine su [15]:

- Prekomerno štampanje novca i deregulacija,
- Rušenje granica između komercijalnih i investicionih banaka,
- Smanjenje poreza bogatim Amerikancima,
- Falsifikovanje izveštaja kompanija.

Navedeni nedostaci su svakako stvorili pogodno tlo za nastanak krize i intenzivirali njene efekte. Koreni krize datiraju još iz prošlog veka, SAD su napustile važenje „zlatnog standarda“ pri kome je plemeniti metal bio pokriće za USD, i istovremeno ponudile svoju valutu. Međutim pre više od 40 godina cena fine unce zlata je bila 35 USD, a tokom 2009. godine cena unce je dostigla nivo od preko 900 USD, a danas preko 1300 USD što samo ukazuje na pad vrednosti dolara [16]. Zlato je pokazalo visoku rezistentnost u ovakvim situacijama. Zato ga žele svi posedovati pre početka recesije. Poznato je da vrednost zlata u toku trajanja recesije zna da se uveća više puta. Vrednost zlata u toku recesije koja je zahvatila svet 2008. godine uvećala se 280 odsto. Nakon okončanja iste, vrednost se stabilizovala, ali cena je ostala uvećana oko 200 odsto.

Usled pandemije korona virusa mnoge fabrike obustavile su proizvodnju zlata, transport svih roba usporeno funkcioniše, što je dovelo do prave nestašice nekih proizvoda u svetu. Jedno od tržišta koje je zahvatila prava nestašica jeste tržište fizičkog zlata. U celoj Evropi skoro da je nemoguće kupiti zlatni dukat ili zlatnu polugu. Najveći proizvođači zlata smešteni u južnoj Švajcarskoj Argor Hereus, Valcambi i Pamp obustavili su proizvodnju radi zaštite ljudskih resursa. Pandemija polako, ali sigurno, uvodi svet u novu recesiju. Upravo iz tih razloga, mnogi ulagači želeli bi kupiti zlato upravo sada. Skok tražnje posledično je uticao na povećanje vrednosti zlata. Tokom izveštajnog perioda koji vidimo na grafikonu br. 1, cena zlata je povećana za 2,25%. Cena zlata se kretala u rasponu od 1.697,36 do 1.748,68 dolara po finoj unci zlata (vrednost na kraju dana, Bloomberg Composite London).

Slika 1: Zlato u USD po unci

Izvor: [16]

3. Uticaji svetske finansijske krize na bankarski sektor i mere za njeno ublažavanje

Bez obzira što je svetska finansijska kriza započela u SAD, ona se ubrzo proširila i polako je krajem 2008. godine zahvatila i privredu Srbije. Gostujući u Srbiji, Džozef Štiglic je izneo svoju procenu da će neke zemlje biti krizom pogođene na trgovinskom nivou, druge iz razloga pada cene sirovine, a veliki deo zemalja će biti pogođen i kroz globalna finansijska tržišta. Kreditna aktivnost u Srbiji je pod negativnim uticajima krize svakako usporena, ali nipošto nije zaustavljena. Jedan od razloga tome je i manja raspoloživost inostranog kapitala. U oktobru 2008. godine nominalni rast kreditne aktivnosti, kako prema privredi i preduzetnicima, tako i prema fizičkim licima, bio je 9,7% [18]. Ako zanemarimo efekte fluktuacije kursa dinara prema evru, zaduženost po kreditima odobrenim stanovništvu je realno porasla za 20%, dok su krediti odobreni privredi imali neznan privredni rast. Usporavanje aktivnosti kreditiranja nije naglo, i to pokazuje i podatak da je kod velikog broja kredita u oktobru 2008. godine rastao broj korisnika od 0,8% kod kredita odobrenih fizičkim licima preko 1,0% kod kredita odobrenih pravnim licima i do 1,10% kod deficita odobrenih preduzetnicima.

U finansijskoj krizi 2008. godine u odnosu na prvu bankarsku krizu, bankari predstavljaju samo saigrače. On iznosi mišljenje da su banke zapravo žrtve bankarskog zakonodavstva. Vodeće razvijene zemlje su 1988. godine zaključile sporazum i nazvale ga „Bazel I“. Ovim sporazumom se ograničava iznos uloženog kapitala prilikom ugovaranja različitih poslova. Kasnije su „Bazalom II“ i „Bazalom III“, kao drugom i trećom revizijom tog sporazuma, pravila samo još više pooštrena [19].

Bankarski sektor je specifičan po tome što je on u većoj meri pod monitoringom regulatomih tela u odnosu na ostali korporativni sektor. Visok nivo interesovanja regulatomih tela za poslovanje banaka je izabran pretežno njenom javnom funkcijom jer banke čuvaju i plasiraju novac svojih deponenata, odobravaju kredite svojim komitentima i nosioci su platnog prometa kako u zemlji tako i u odnosima sa inostranstvom. Kako je kapital primarna pozicija koja garantuje solventnost banke, od nje se zahteva da obezbedi zahtevani nivo adekvatnosti kapitala koji se predstavlja u vidu koeficijenta [20]:

$$\text{CAR} = \frac{\text{Raspoloživi kapital}}{\text{Rizična aktiva}} \times 100$$

Pri tome treba imati u vidu da koeficijent ukupnog kapitala predstavlja zbir nivoa jedan i nivoa dva kapitala banke. Primera radi, koeficijent ukupnog kapitala banke od 10% označava da nivo jedan i dva kapitala iznosi 10% ukupne rizične aktive.

Prvim Bazelskim sporazumom, koji je donet 1988. godine, predviđeno je da raspoloživi ukupni kapital banke iznosi minimum 8% ukupne rizične aktive banke [21]. Regulatorna tela nacionalnih banaka pri tome mogu da propišu i više kriterijume nivoa adekvatnosti kapitala ukoliko procene da je to od koristi za finansijski sistem. Mnoga regulatorna tela ne smatraju dovoljnim koeficijent nivoa jedan kapitala ispod 6%. U skladu sa navedenim pravilima menadžment mora da definiše targete kapitalizovanosti banke iznad minimalnih granica. Navedeni koeficijent nivoa jedan kapitala banke od 6% zahtevaju i rejting agencije da bi dodelile visoke dužničke rejtinge poput A+ ili Aa [22]. Prema Bazelskom sporazumu od banaka se zahteva da kontinuirano imaju tehnički usklađeno poslovanje sa definisanim pravilima o adekvatnosti kapitala. Tako regulatorna tela od banaka zahtevaju da dostavljaju izveštaje o usklađenosti sa pravilima o adekvatnosti kapitala na mesečnom ili kvartalnom nivou [23].

Bazelski sporazum iz 1988. godine, definiše i način kalkulisanja rizične aktive jer se bilansne stavke množe različitim ponderima rizičnosti u zavisnosti od toga kog je nivoa rizika data stavka, da li je pozicija bez rizika, niskog, umerenog ili standardnog nivoa rizika. Kod vanbilansnih pozicija potrebno je prvo da izvršimo njihovu konverziju, faktor konverzije izražava verovatnoću koliko je potraživanje klijenata banke po osnovu datog instrumenta realno. Nakon izvršenog procesa konverzije ekvivalente vanbilansnih stavki procesuiramo na isti način kao i bilansne stavke i na njih primenjujemo konkretne pondere rizičnosti [24].

Zbog velike ekspanzije investicionog bankarstva, i sve veće izloženosti banaka kamatnom riziku pored kreditnog, Bazelski komitet je 1996. godine doneo odluku u pogledu dodatnih kapitalnih zahteva vezanih za tržišni rizik [25]. Tako su sve pozicije vezane za utvrđivanje potrebnog kapitala banke po osnovu tržišnog rizika izostavljene iz prethodno opisanog postupka kalkulacije rizične aktive. Kako najveće svetske investicione banke koriste sopstvene modele, koji se baziraju na setu VaR tehnika za procenu izloženosti rizicima. Predlogom Bazelskog komiteta predviđeno je da se kvantum zahtevanog kapitala determinisanog na osnovu VaR pristupa pomnoži sa brojem tri [26].

Reagujući na kritike da sporazum iz 1988. godine koristi mehaničku formulaciju prilikom definisanja potrebnog nivoa kapitala, januara 2002. godine predloženi Novi Bazelski sporazum koji je bio dokument konsultativne forme, uključivao je sledeće komponente, koje su se odnosile na [27]:

- Prvo razmišljanje oko primene pristupa baziranog na internom rejtingu u određivanju minimalnog potrebnog kapitala za definisanje izloženosti riziku, ali i alternativnog eksternog rejtinga obezbeđenog od strane agencija za kreditni rejting;
- Drugo na intenciju da se veći ponder značaju nalaza do kojih je dolazilo telo nadležno za superviziju;
- Treće na veće korišćenje tržišne discipline, banke su u obavezi da obelodanjuju sve relevantne informacije i rezultate poslovanja u cilju boljeg održavanja finansijskog zdravlja banaka.

Bazelski komitet je maja 2004. godine dogovorio koncenzus oko predloga koji su se odnosili na novi međunarodni standard u pogledu kapitala, i krajem juna iste godine publikovao novi okvir poznat pod nazivom Bazel II. U grupi 10 najrazvijenijih industrijskih zemalja primena osnovnog i standardizovanog pristupa merenju zahtevanog kapitala banke na bazi internog rejtinga trebalo je da krene krajem 2006. godine. U skladu sa navedenim, sredinom 2006. pravila iz Bazela II su ugrađena u direktivu EU o adekvatnosti kapitala [28]. Do 2013. godine sve članice bazelskog komiteta su imale obavezu da u svoje zakonodavstvo prevedu i Bazel III, koji će fazno primenjivati do 2019. godine.

4. Odgovor bankarskog sektora na pandemiju korona virusa u Srbiji

Prvi kvartal 2020. godine okarakterisan je proglašenjem globalne pandemije korona virusa u Srbiji, ali i u svetu. Narodna banka Srbije je, radi očuvanja finansijske stabilnosti u uslovima potencijalnih rizika uzrokovanih vanrednom zdravstvenom situacijom u zemlji, donela Odluke kojima se propisuje zastoj u otplati obaveza dužnika (moratorijum). Kabinet guvernera NBS istakao je da je finansijska stabilnost neophodna i u redovnim, a pogotovo u vanrednim situacijama. Moratorijum je propisan za sve dužnike koji to žele (fizička lica, poljoprivrednike i preduzetnike i privredna društva), a podrazumeva zastoj u otplati obaveza koji ne može biti kraći od 90 dana, odnosno od trajanja vanrednog stanja koje je uvedeno zbog pandemije. U navedenom periodu dužnik neće biti u obavezi da otplaćuje svoje obaveze po osnovu kredita odnosno lizinga [29]. Svakako, dužnici banke, odnosno primaoci lizinga ni nakon početka primene ovih mera nisu bili sprečeni da redovno izmiruju svoje obaveze. Međutim, veliki broj dužnika je ipak prihvatio moratorijum. Svega 3-10% dužnika je nastavilo sa plaćanjem obaveza u Srbiji tokom marta, aprila i maja 2020. godine kako preliminarna bankarska statistika kaže.

Prema podacima Udruženja banaka Srbije, ukupno 2.619.879 pravnih i fizičkih lica su bili korisnici kredita zaključno sa 31.03.2020. godine. U odnosu na isti datum prethodne godine, možemo uočiti blago povećanje korisnika. Od ukupnog broja, nešto malo više od 250.000 lica je nastavilo sa isplatom redovnih kreditnih obaveza [30]

Tabela 1: Stanje duga po bankarskim kreditima

KORISNIK KREDITA	31.03.2019	29.02.2020.	31.03.2020.	Indeks	
	1	2	3	4 (3/1)	5(3/2)
Pravna lica	1.333.506	1.458.318	1.493.196	112,0	102,4
Preduzetnici	49.698	52.987	52.987	106,6	101,0
Stanovništvo	980.219	1.065.585	1.073.696	109,5	100,8
UKUPNO	2.363.423	2.576.368	2.619.879	110,9	101,7

Izvor: Prikaz autora na bazi [30]

Narodna banka Srbije je objavila da će se zbog pandemije koronavirusa nastupiti moratorijum na otplatu kredita u Srbiji, što znači da su banke obavezne da dužnicima ponude zastoj u otplati finansijskih obaveza. Tumačenja novih mera u javnosti su bila sporna, iako su finansijske institucije bile dužne da objave ponude o zastoju na svojim veb-stranicama. U odnosu na redovnu (ugovorenu) kamatu koju banka obračunava za vreme trajanja zastoja, ona se pripisuje dugu i raspoređuje se ravnomerno na preostali rok dospeća. Zastoj u otplati kredita nastavio se i nakon 1. juna i traje sve do isteka roka od 90 dana od kada je počeo da proizvodi pravno dejstvo za konkretnog dužnika, ali tačan datum njegovog prestanka nije istovetan u svim slučajevima.

5. Zaključak

Pokazatelj opšte likvidnosti bankarskog sektora Srbije u prethodnih 5 godina bio je na izuzetno visokom nivou. S tim u vezi, period moratorijuma koji je banke gotovo ostavio bez tekućih prihoda, smanjio je trenutnu likvidnost banaka, ali one su bile dovoljno otporne da izdrže novonastalu situaciju i od jula meseca nastave na standardnim načinom rada. Ono čega smo svedoci jeste da su se sve banke veoma brzo adaptirale na rad zaposlenih od kuće, ali i elektronsko pružanje usluga krajnjim korisnicima. I ranije su banke insistirale na digitalizaciji poslovanja, korišćenju platnih kartica, m-banking i e-banking usluga, ali ono što je činjenica jeste da nas u budućem periodu očekuju novi finansijski udari i krize na koje bankari moraju biti spremni. Drugo, poznato je da poslovanje u 21. veku mora biti efikasno toliko da možemo brzo odgovoriti na nove zahteve koje nam eksterno okruženje nameće.

Nadamo se da će rezultati biti pozitivni nakon krize koje je već usledila zbog pandemije korona virusa, ali verujemo da nas je finansijska kriza iz 2008. godine mnogo čemu naučila. Podignuti su minimalni standardi za regulaciju bankarskog sistema, rezervi, kao i neophodni pokazatelj adekvatnosti kapitala. Sve ovo stvorilo je prostor kako bi danas, više od 10 godina kasnije, bankarski sistem bio dovoljno otporan da odgovori zahtevima koje je finansijsko i makroekonomsko okruženje tražilo od njega.

6. Bibliografija

- [1] Trenca T., Petria M, Corovei C, Evaluating the liquidity determinants in the central and eastern European banking system, *Finance – Challenge of the Future*, 2012., 1(14): pp. 85-90.
- [2] Elahi M., Factors Influencing Liquidity in Leading Banks "A Comparative Study of Banks Operating in UK and Germany Listed on LSE", *Imperial Journal of Interdisciplinary Research (IJIR)*, 2017., 3(3): pp. 1557-1575.
- [3] Laštůvková J., Liquidity forms and bank size, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 2016., 64(6): 1999-2006.
- [4] Berger A., Bouwman C., Kick T., Schaeck K., Bank risk taking and liquidity creation following regulatory interventions and capital support, *Journal of Financial Intermediation*, Forthcoming, 2017., 26 (1): pp. 115-141.
- [5] Doojav G., Batmunkh U., Monetary and macroprudential policy in a commodity exporting economy: A structural model analysis, *Central Bank Review*, 2018., 18(3): pp. 107-128.
- [6] Allen F., Carletti E., Gale D., Interbank market liquidity and central bank intervention, *Journal of Monetary Economics*, 2009., (56)5: pp. 639-652.
- [7] Barjaktarović L., Ječmenica D., Optimizam vs pesimizam konkurentnosti bankarskog sektora Srbije. *Industrija*, 2011., 47(1): pp.137-150.
- [8] Vodova P., Bank liquidity and profitability in Polish banking sector, *Scientific Journal WSiFiP*, 1/2016, pp: 19-33.
- [9] Rose P., Hudgins S., Upravljanje bankama i finansijske usluge, *Mate d.o.o.* 2015.
- [10] Allen F., Carletti E., Gale D., Interbank market liquidity and central bank intervention, *Journal of Monetary Economics*, 56(5): pp. 639-652.
- [11] Laštůvková J., Dimensions of liquidity and their factors in the Slovenian banking sector, *E+M, Economies and Management*, 2017, XX 2: pp. 163-174.
- [12] MasterIndex, Preduzeto sa linka <https://www.instore.rs/srbija/masterindex-istrazivanje-2019-6265.html>, datum pristupa 15.06.2020. godine
- [13] Račić Ž., Uticaj osnovnih makroekonomskih pokazatelja na likvidnost bankarskog sektora Srbije, *Škola biznisa* 2/2014: pp. 67-76.

- [14] Nikodijević M., Budžetiranje zasnovano na performansama kao instrument efikasne alokacije resursa na nivou lokalnih samouprava Republike Srbije, *Trendovi u poslovanju*, 2018, Br. 11, 1/2018: pp. 51-60.
- [15] Stiglitz J., Orszag P., Orszag J., Implications of the new Fannie Mae and Freddie Mac risk-based capital standard. Fannie Mae Press. 1(2): pp. 1–10.
- [16] Barjaktarović L., Upravljanje rizikom. Univerzitet Singidunum, 2013.
- [17] Narodna banka Srbije. Pregled dešavanja na svetskom finansijskom tržištu. Preuzeto sa linka https://www.nbs.rs/internet/latinica/40/sft/sft_20200521.pdf, datum pristupa 01.06.2020. godine
- [18] Ljubic, M. Uticaj globalne finansijske krize na bankarski sektor u Srbiji. Zbornik radova sa Prvog naucnog skupa sa medjunarodnim ucescem Sinergija: 2009, pp. 77-80.
- [19] Melese N., Laximikantham D., Determinants of Banks Liquidity: Empirical Evidence on Ethiopian Commercial Banks, *Journal of Economics and Sustainable Development*, 2015, 6(15): pp. 36–47.
- [20] Knežević G., Stanišić N., Mizdraković V. Analiza finansijskih izveštaja. Univerzitet Singidunum, 2013.
- [21] Podovac M., Đorđević N., Milićević S., Rural tourism in the function of life quality improvement of rural population on Goč mountain, *Ekonomika poljoprivrede*, 66(1): 205-220.
- [22] Hadžić, M. Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, 2009.
- [23] Berger A., Bouwman C., Bank Liquidity Creation. *The Review of Financial Studies*, 2009, 22(9): pp. 3779-3837.
- [24] Diep N., Nguyen T., Determinants of Liquidity of Commercial Banks in Vietnam in the Period 2009-2016, *International Journal of Scientific Study*, 2017, 5(6): pp. 237-241. doi: 10.17354/ijssSept/2017/45
- [25] Doojav G., Batmunkh U., Monetary and macroprudential policy in a commodity exporting economy: A structural model analysis. *Central Bank Review*, 2018, 18(3): pp. 107-128.
- [26] Rose P., Hudgins S., Upravljanje bankama i finansijske usluge, Mate d.o.o., 2015.
- [27] Vesic T., Gavrilovic M., Petronijevic J., The influence of liquidity and profitability on the banking sector performances – the example of Serbia. *International Review No. 1-2/2019*, pp: 75-81.
- [28] Beraha I., Djuricin S., Survey on women’s innovative entrepreneurship in Serbia, *Economica* 66(1): pp. 93-104.
- [29] Narodna banka Srbije, Odluka o privremenim merama za ocuvanje stabilnosti finansijskog sistema, *Sl. glasnik* 33/2020., 2020 Preuzeto sa linka https://www.nbs.rs/internet/latinica/20/fis/privremene_mere_banke_fs.pdf, datum pristupa 25.05.2020. godine
- [30] Kreditni izveštaj za mart 2020, Udruženje banaka Srbije, 2020. Preuzeto sa linka <https://www.ubs-asb.com/files/KreditniIzvestaji/Kreditni%20izvestaj%202020%2003.pdf>, datum pristupa 04.04.2020. godine